
КАЧЕСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО – ФАКТОР ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ИНСТИТУЦИЯ

Нина Гергова
ninagergova@vtu.bg

**Висше транспортно училище „Тодор Каблешков”,
София, България, ул. Гео Милев № 158,
БЪЛГАРИЯ**

Ключови думи: образование, качество, конкурентоспособност, ефективност.

Резюме: В условия на пазарна икономика повишаването на качеството и конкурентоспособността на образователната услуга е актуално и необходимо. Пазарът на труда със своето динамично развитие определя и основните предизвикателства пред образователната система.

Равнището на качество на образователната услуга определя степента на конкурентоспособност на образователната институция. Нивото на подготовка на потребителите на конкретната услуга дават оценката на крайния ползвател за качеството и ефективността на образователния процес.

В статията внимание се отделя на качеството на образование, което се явява ключов фактор за постигане на по-високи знания, както за отделния човек, така и за обществото като цяло. От съществено значение за успешната реализация на обучаемите е развитието на функционалните компетентности и умения.

Акцент се поставя на изграждането на устойчива и ефективна връзка между образователните институции и пазара на труда, както и постигане на динамично съответствие между търсенето и предлагането на специалисти с определено ниво на образование. Те се явяват ключов фактор при оценка на качеството на образователната услуга.

Повишаването на конкурентоспособността на образователната дейност е обвързана с изискванията на все по-бързо променящия се пазар на труда. Определено образователните институции, които осигуряват повече знания със съответното качество на обучение са конкурентоспособни.

I. Въведение

Устойчивото развитие на една икономика има пряка връзка с равнището на развитие на образованието и науката. Днес образователните институции са изправени пред предизвикателства, които влияят както върху тяхното функциониране, така и върху тяхната идентичност като институции. През последните години образователната система в страната претърпя значителни промени в резултат на различни фактори на вътрешната и външната среда.

Качеството на образованието се явява ключов фактор за постигане на по-високи знания, както за отделния човек, така и за обществото като цяло. Определено образователните институции, които осигуряват повече знания със съответното качество на обучение са конкурентоспособни.

Конкуренцията между образователните институции е сериозна предпоставка за стремеж да се предложи образователна услуга с високо качество. Повишаването на качеството на образование е основен акцент в политиката за развитие и работата на всяка образователна институция. Осъвременяването на съдържанието на учебните програми, методите и формите на обучение са част от най-важните дейности, които образователните институции трябва да предприемат, за да подобрят своята конкурентоспособност.

II. Ключови моменти при оценка на качеството на образователна услуга, предлагана от образователните институции.

Системата за учене през целия живот дава представа за политиката и възможностите на държавата за мотивиране на нацията за повишаване равнището на образование. България се нарежда на едно от последните места в Европейския съюз по отношение на обучаващите се във възрастовия диапазон 29–65 г., като отчита 3.5 % обучаеми при средно 7.5 % за ЕС.¹

Важен елемент при оценяването на качеството на предлаганата образователна услуга има достигнатото ниво на изпълнение на ключови показатели. Чрез тях се определя в голяма степен конкурентоспособността на образователната институция.

В системата на висшето образование, като една от ефективните мерки за повишаване на качеството, се определя промяната в начина на финансиране на висшите училища, чрез оценка на конкретни коефициенти за качество, определени на базата на обективни критерии. Тази промяна беше регламентирана чрез промени в Закона за висше образование през 2016 година. В резултат на тази промяна през 2020 г. се отчита, че почти 60 % от субсидията на висшите училища се определя на база изпълнения на конкретни критерии за качество.²

Определено финансирането на висшите училища в зависимост от изпълнението на качествените показатели има стимулираща роля за непрекъснат контрол и стремеж за постигане на високо качество на предлаганата образователна услуга.

Важен критерий за качество на образователната услуга е подобряване на достъпа и увеличаване на дела на завършилите средно и висше образование.

Повишаването на качеството на образование е необходимо да бъде обвързано и със съвместимостта му с европейските системи за образование.

Изграждането на устойчива и ефективна връзка между образователните институции и пазара на труда, както и постигане на динамично съответствие между търсенето и предлагането на специалисти с определено ниво на образование са ключов фактор при оценка на качеството на образователната услуга.

Рейтинговата система на висшите училища също дава своя принос при оценка на качеството на образователната услуга и конкурентоспособността на всяко висше училище.³ Предоставянето на пълноценна и актуална информация за изпълнението на качествените критерии очертава тенденциите за развитие на съответното висше училище и професионалните направления, в които се провежда обучението.

---

¹ Национален статистически институт, www.nsi.bg

² Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014-2020г., <https://www.mon.bg/>

³ Министерство на образованието и науката, Рейтингова система 2020г., <http://rsvu.mon.bg>

През 2018 г. Националната агенция за оценяване и акредитация бе отново приета в Европейската асоциация за осигуряване на качеството (ENQA) и вписана в европейския регистър на агенциите за оценяване на качеството (EQAR), което прави легитимни акредитираните от нея висши училища в европейското образователно пространство.⁴ Този акт бе реализиран в резултат на оценка на приетите стандарти, насоки и критерии за оценяване на качеството като съответстващи на европейските такива. Необходимо е да се разработи и приложи ефективна методика за оценяване на качеството, която обективно да очертава силните и слабите страни на оценяваните висши училища и съответните им образователни програми.

С промени в Закона за висше образование през 2020 г. бяха актуализирани условията за програмна и институционална акредитация. Реалното приложение на измененията се очаква да доведат до повишаването на качеството на висшето образование.

Качеството на обучение зависи силно и от подготовката на преподавателите. Затова от особено значение е разработването и прилагането на програми за повишаването и непрекъснатата подкрепа на квалификацията на преподавателите, кариерното им развитие и професионалната им реализация.

Пазарът на труда със своето динамично развитие определя и основните предизвикателства през образователната система. Ученето през целия живот е приоритетна насока в развитието на образованието.

Все повече се налага необходимостта от развитие на по-гъвкави форми на обучение, както и въвеждане на 3-годишно обучение за придобиване на степен „бакалавър“ в някои професионални направления⁵, както и на форми на обучение с активно участие на представители на бизнеса.

Основната посока е преодоляване на разминаването между потребностите на пазара на труда и получаваната подготовка в образователните институции по отношение както на знания, така и на умения и компетентности.

Постоянно развиващите се държави се отличават със способността си да използват най-съвременните научни постижения за развитие на конкурентна икономика, за повишаване на жизнения стандарт на населението, за осигуряване на висококачествени услуги, които включват образование и медицинско обслужване.

Пътят минаваш от качествено обучение през конкурентната икономика и водещ обществото към обществено благосъстояние и успешно развитие е дълъг и зависи от развитието на науката и използването на научните знания за новите технологии.

През последните години се отчита ежегодно намаление на броя на кандидатстващите във висшите училища в страната, което се дължи от една страна на демографската криза, а от друга на емиграцията и на избора на висши училища в чужбина от част от завършилите. На българският образователен пазар висшите училища предлагат специалности и професионални направления, чийто брой и капацитет надхвърля броя на кандидатите. Поради това в стратегията за развитие на висшето образование е залегнало важното предизвикателство да се повиши качеството на обучение и финансовия модел на финансиране на висшите училища да стимулира качеството, а не количеството.

На база направени анкетни проучвания е установено, че част от кандидат-студентите (10-15 %)⁶ избират да продължат своето образование в чуждестранни висши

---

⁴ Национална агенция за оценяване и акредитация, <https://www.neaa.government.bg/>

⁵ Министерство на образованието и науката, <http://mon.bg>

⁶ Министерство на образованието и науката, <http://mon.bg>

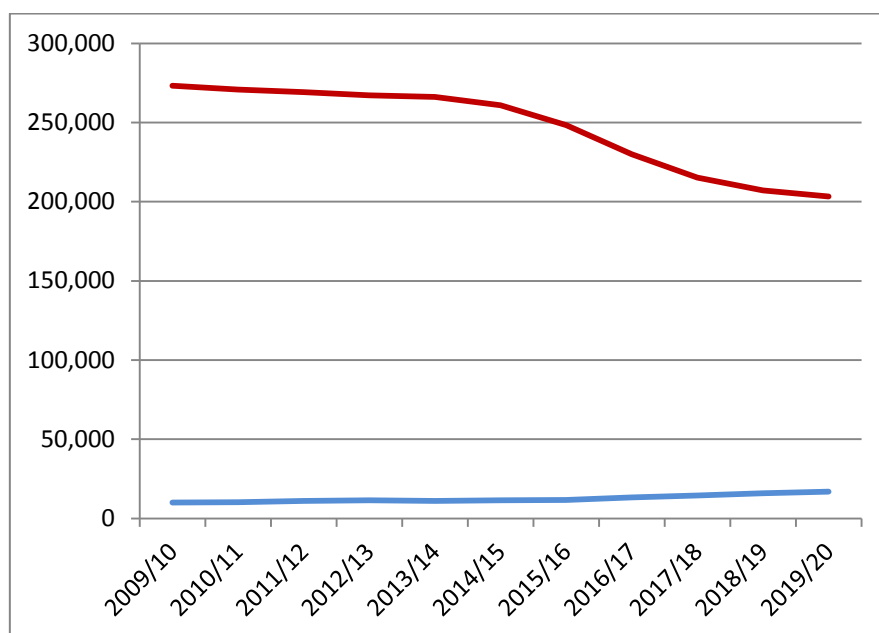
училища, но като причина посочват, не разликата в качеството на обучение, а във възможностите за по-добра реализация в чужбина.

В таблица 1. и фигура 1. са представени броя на българските и чуждестранните студенти обучаващи се във висши училища в България за десет годишен период. Наблюдава се като цяло намаляване на общия брой студенти през годините, като интерес представлява ежегодното нарастване на броя на чуждестранните студенти. Това говори за конкурентоспособност на българските висши училища на международния образователен пазар.

Таблица 1.

Български и чуждестранни студенти, обучаващи се в български висши училища за периода 2010/11 – 2019/20 учебна година

Студенти	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Български граждани	273 202	270 889	269 213	267 208	266 209	260 832	248 341	230 029	215 259	207 156	203 346
Чужденци	10 034	10 281	11 079	11 380	11 030	11 504	11 616	13 170	14 512	15 841	16 822
Общо:	283 236	281 170	280 292	278 588	277 239	272 336	259 957	243 199	229 771	222 997	220 168

Фигура 1. Български и чуждестранни студенти, обучаващи се в български висши училища за периода 2010/11 – 2019/20 учебна година⁷

Качеството на образователната услуга е изключително важна предпоставка за развитието на образователната система.

Във висшето образование в България образователна услуга предлагат 52 висши училища, които в съотношение към броя на населението на страната представляват 7,5 броя висши училища, падащи се на 1 млн. жители.⁸

⁷ Национален статистически институт, www.nsi.bg

⁸ www.worldometers.info/population, www.4icu.org/

Този показател за България за брой висши училища е сравнително висок за Европа, като с по-висок показател или с по-голям брой висши училища падащи се на 1 млн. души население се отчитат за:

- ✓ Словения – 14,9 бр. висши училища на 1 млн. души население;
- ✓ Естония – 12,1 бр. висши училища на 1 млн. души население;
- ✓ Португалия – 9,1 бр. висши училища на 1 млн. души население;
- ✓ Хърватия – 8,6 бр. висши училища на 1 млн. души население;
- ✓ Австрия – 8,1 бр. висши училища на 1 млн. души население.⁹

За гарантиране на конкурентоспособност и качество на образователната услуга е необходимо учебните планове и програми регулярно да се актуализират и да са обвързани с потребностите на пазара на труда. Така ще се преодолее дисбаланса между преобладаващата теоретична подготовка и специализираната практическа подготовка, при която студентите ще могат да усвоят практически умения и да приложат получените знания.

Развитието на компетентностите са в основата на всяка предлагана специалност и те са свързани с изискванията за успешна професионална реализация в динамичните условия на пазара на труда. Важен е баланса при формиране на компетентностите, които освен когнитивни (аналитични и дигитални), включват и некогнитивни (социални и емоционални) компетентности.

От съществено значение за успешната реализация на обучаемите е развитието на функционални компетентности и умения за креативно и критично мислене, комуникативност, работа в екип, лидерство.

Осигуряването на засилена практическа подготовка на студентите за придобиване на компетентности и качества, търсени на пазара на труда, чрез включване в преподаването на специалисти от практиката, дуално обучение, както и осигуряване на студентски стажове и практики, неимоверно ще доведе до положителен резултат при осигуряването на възможности за професионална реализация на обучаемите. Това са важни предпоставки за качествена образователна подготовка.

III. Заключение

За повишаване на конкурентоспособността на образователните институции в България могат да бъдат използвани различни методи и средства, свързани с решаване на проблеми на качеството на образователните услуги и ефективността на образователния процес.

В условията на пазарна икономика, образователната система с предлаганите образователни услуги, е необходимо много гъвкаво да реагира на потребностите, както от една страна на обучаваните, така и на икономиката и пазара на труда от друга страна.

При формиране на политиката на качество на образователните услуги, е необходим задълбочен анализ на степента на удовлетвореност на потребителите и степента на конкурентоспособността на образователната институция.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] Данчева М., Тодорова Д., „Маркетингов анализ на конкурентоспособността на образователните услуги на висшето училище (ВУ) – методически аспекти”, сп. Механика Транспорт Комуникации, бр. 3, 2015, стр. 8, ISSN 1312-3823

---

⁹ Пак там

- [2] Министерство на образованието и науката, Рейтингова система 2020 г., <http://rsvu.mon.bg>
- [3] Национална агенция за оценяване и акредитация, <https://www.neaa.government.bg/>
- [4] Национален статистически институт, www.nsi.bg
- [5] Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014-2020г., <https://www.mon.bg/>
- [6] Тодорова Д., "Бъдеще, базирано върху знанието", Научно методическо списание "Професионално образование", изд. "Аз Буки", МОН, София, кн. 5, 2012, ISSN 1314-555X, стр. 411-412
- [7] www.worldometers.info/population
- [8] www.4icu.org/

QUALITY OF EDUCATION - A FACTOR FOR THE COMPETITIVENESS OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION

Nina Gergova
ninagergova@vtu.bg

*Todor Kableshkov University of Transport,
158, Geo Milev, str., Sofia
BULGARIA*

Key words: *education, quality, competitiveness, efficiency*

Abstract: *In a market economy, increasing the quality and competitiveness of educational services is relevant and necessary. The labor market with its dynamic development determines the main challenges facing the education system.*

The level of quality of the educational service determines the degree of competitiveness of the educational institution. The level of preparation of the users of the specific service gives the assessment of the end user for the quality and efficiency of the educational process.

The article focuses on the quality of education, which is a key factor in achieving higher knowledge, both for the individual and for society as a whole. The development of functional competencies and skills is essential for the successful realization of the learners.

Emphasis is placed on building a sustainable and effective relationship between educational institutions and the labor market, as well as achieving a dynamic match between supply and demand of professionals with a certain level of education. They are a key factor in assessing the quality of educational services.

Increasing the competitiveness of educational activities is linked to the requirements of the rapidly changing labor market. Definitely educational institutions that provide more knowledge with the appropriate quality of education are competitive.